

POSTANOWIENIE

Dnia 11 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Wiesław Koziół

na posiedzeniu w dniu 11 lipca 2024 r. w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej w kwestii rozpoznania wniosku z dnia 29 kwietnia 2024 r., adwokata P. M. – obrońcy P. J. – sędziego Sądu Rejonowego w O., w przedmiocie wyłączenia SSN Marka Siwka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZO 51/24, dotyczącej rozpoznania wniosku o wyłączenie SSN Pawła Księżaka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZB 60/23, dotyczącej rozpoznania wniosku o stwierdzenie braku spełnienia wymogów niezawisłości i bezstronności przez SSN Tomasza Demendeckiego, który został wyznaczony do rozpoznania sprawy dotyczącej wniosku o wznowienie postępowania toczącego się pod sygn. akt II ZSG 4/22 (II DO 1/20)

na podstawie art. 41 § 1 k.p.k. a contrario w zw. z art. 128 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych – powoływanej dalej jako: u.s.p.

postanowił:

nie uwzględnić wniosku adwokata P. M. o wyłączenie SSN Marka Siwka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZO 51/24.

UZASADNIENIE

W dniu 6 maja 2024 r. do Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego wpłynął wniosek adw. P. M. z dnia 29 kwietnia 2024 r. o wyłączenie, na podstawie art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. i art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 47 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej – dalej powoływanej jako KPP w zw. z art. 6 ust. 1 w zw. z art. 13 Konwencji o Ochronie

Praw Człowieka i Podstawowych Wolności - dalej powoływana jako Konwencja, SSN Marka Siwka od udziału w sprawie o sygn. akt I ZO 51/24, dotyczącej rozpoznania wniosku o wyłączenie SSN Pawła Księżaka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZB 60/23, dotyczącej rozpoznania wniosku o stwierdzenie braku spełnienia wymogów niezawisłości i bezstronności przez SSN Tomasza Demendeckiego, który został wyznaczony do rozpoznania sprawy dotyczącej wniosku o wznowienie postępowania toczącego się pod sygn. akt II ZSG 4/22 (II DO 1/20).

Adwokat P. M. w uzasadnieniu wniosku podał, że w odniesieniu do SSN Marka Siwka istnieją okoliczności skutkujące wyłączeniem z mocy prawa oraz okoliczności mogące wywołać uzasadnione wątpliwości co do bezstronności sędziego w sprawie. Wskazał, że prowadzenie w okolicznościach niniejszej sprawy postępowania oraz wydanie orzeczenia przez sędziego powołanego przy udziale organu ukształtowanego ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie Krajowej Rady Sądownictwa i niektórych innych ustaw, prowadziłyby w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej – dalej powoływanego jako TSUE, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – dalej powoływanego jako ETPCz oraz Sądu Najwyższego do naruszenia standardu niezależności i bezstronności sędziego w wymiarze zewnętrznym i obiektywnym. To zaś stanowiłoby naruszenie art. 45 ust. Konstytucji RP w zw. z art. 47 KPP w zw. z art. 6 ust. 1 Konwencji, a w konsekwencji oznaczało nienależytą obsadę sądu w rozumieniu art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Wnioskujący na poparcie swojego stanowiska powołał liczne orzecznictwo, w tym m.in. uchwałę składu połączonych Izb Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., sygn. akt BSA I-4110-1/20 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2022 r., sygn. akt I KZP 2/22, orzecznictwo TSUE m.in. w sprawach: C-585/18, C-624/18, C-625/18, C-791/19, C-824/18, C-204/21 oraz C-487/19, a także m.in. wyroki ETPCz w sprawach: Reczkowicz przeciwko Polsce, skarga nr 43447/19, Dolińska – Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, skarga nr 49868/19 i 57511/19, Grzęda przeciwko Polsce, skarga nr 43572/18, Żurek przeciwko Polsce, skarga nr 39650/18 oraz środki tymczasowe w sprawach Wróbel przeciwko Polsce, skarga nr 6904/22, Synakiewicz przeciwko Polsce, skarga nr

46453/21, Niklas – Bibik przeciwko Polsce, skarga nr 8687/22, Piekarska – Drażek przeciwko Polsce, skarga nr 8076/22.

Postanowieniem z dnia 23 maja 2024 r. wydanym w sprawie o sygn. akt I ZO 51/24 Sąd Najwyższy nie uwzględnił wniosku adwokata P. M. – obrońcy P. J. – sędziego Sądu Rejonowego w O., o wyłączenie SSN Pawła Księżaka od rozpoznania sprawy o sygn. akt I ZB 60/23.

W niniejszej sprawie w dniu 4 czerwca 2024 r. został skierowany przez adwokata P. M. do Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego, wniosek o wyłączenie na podstawie art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k. oraz art. 41 § 1 k.p.k. w zw. z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP w zw. z art. 47 KPP w zw. z art. 6 ust. 1 w zw. z art. 13 Konwencji, SSN Wiesława Kozielowicza od udziału w rozpoznaniu przedmiotowej sprawy. Wniosek ten został zarejestrowany pod sygn. akt I ZO 95/24 i skierowany do referatu SSN Marii Szczepaniec. Postanowieniem z dnia 28 czerwca 2024 r. Sąd Najwyższy nie uwzględnił przedmiotowego wniosku i nie wyłączył SSN Wiesława Kozielowicza od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZO 77/24 dotyczącej rozpoznania wniosku o wyłączenie SSN Marka Siwka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZO 51/24.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

W realiach niniejszej sprawy w pierwszej kolejności należało rozważyć kwestę dopuszczalności rozpoznania niniejszego wniosku, skoro postanowieniem z dnia 23 maja 2024 r., wydanym w sprawie o sygn. akt I ZO 51/24, Sąd Najwyższy w składzie jednoosobowym (sprawozdawca SSN Marek Siwek) nie uwzględnił adwokata P. M. – obrońcy P. J. – sędziego Sądu Rejonowego w O., o wyłączenie SSN Pawła Księżaka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZB 60/23. Przede wszystkim należało ustalić, czy w przedmiotowym stanie faktycznym, pismo obrońcy adwokata P. M. zatytułowane: „Wniosek o wyłączenie Sędziego”, wskazujące na możliwość zaistnienia podstaw do wyłączenia SSN Marka Siwka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZO 51/24, dotyczącej wniosku o wyłączenie SSN Pawła Księżaka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZB 60/23, zostało złożone przed podjęciem decyzji przez SSN Marka Siwka

przydzielonego do rozpoznania sprawy o sygn. akt I ZO 51/24, czy też już po jej podjęciu. Okoliczność ta ma znaczenie decydujące w płaszczyźnie dalszego postąpienia z wnioskiem, skoro art. 41 § 2 k.p.k. określa, że wniosek o wyłączenie sędziego, zgłoszony na podstawie § 1 po rozpoczęciu przewodu sądowego, pozostawia się bez rozpoznania, chyba że przyczyna wyłączenia powstała lub stała się stronie wiadoma dopiero po rozpoczęciu przewodu, a taki wyjątek w sprawie nie zachodził. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że początek biegu terminu do złożenia wniosku o wyłączenie sędziego wyznacza zarządzenie prezesa sądu (lub innej upoważnionej osoby) o przydzieleniu sprawy do rozpoznania danemu sędziemu lub wyznaczeniu sędziego do orzekania w tej sprawie (w składzie wieloosobowym). Końcowa zaś data tego terminu wskazana została w art. 41 § 2 k.p.k. i jest nią, co do zasady, rozpoczęcie przewodu sądowego (wniosek zgłoszony później pozostawia się bez rozpoznania, chyba że przyczyna wyłączenia powstała lub stała się stronie wiadoma dopiero po rozpoczęciu przewodu). Do wniosku nadanego w placówce podmiotu zajmującego się doręczaniem korespondencji na terenie Unii Europejskiej stosuje się art. 124 k.p.k. (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2022 r., sygn. akt III KO 10/22, OSNK 2022, z. 3, poz. 11). Wniosek o wyłączenie sędziego podlega rozpoznaniu na posiedzeniu. Nie jest ono formalnie podzielone na fazy, tak jak rozprawa. Tylko zaś składową rozprawy jest przewód sądowy. Jeżeli przewód w ogóle nie był przeprowadzony, co wynikało z rodzaju postępowania prowadzonego na posiedzeniu, za moment graniczny, którego przekroczenie skutkuje – co do zasady – pozostawieniem wniosku bez rozpoznania, uznać należy moment wydania postanowienia rozstrzygającego w tej kwestii incydentalnej. Zgodnie natomiast z brzmieniem art. 124 k.p.k. termin jest zachowany, jeżeli przed jego upływem pismo zostało nadane m.in. w placówce zajmującej się doręczaniem korespondencji na terenie Unii Europejskiej. W przepisie tym uregulowano więc sposób złożenia pisma procesowego tak, aby pomimo niedoręczenia go w przewidzianym terminie właściwemu organowi procesowemu, wywołało skutki równoznaczne z takim postąpieniem (tj. ze złożeniem pisma bezpośrednio do organu i w przepisany terminie). Ani w tym przepisie, ani w – teoretycznie mogącym in concreto znaleźć zastosowanie – art. 41 § 2 k.p.k. nie przewidziano od tej zasady żadnych odstępstw

(por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 lipca 2023 r., sygn. akt IV KO 14/23, LEX nr 3588002).

Należało zatem przyjąć, że termin został dochowany, skoro adwokat P. M. – obrońca SSR P. J., nadał wniosek wyłączenie SSN Marka Siwka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZO 51/24, datowany 29 kwietnia 2024 r., w placówce pocztowej w Warszawie w dniu 29 kwietnia 2024 r (por. koperta - k.6). Jednocześnie była to bezspornie data wcześniejsza niż data wydania postanowienia w sprawie o sygn. akt I ZO 51/24 dotyczącej rozpoznania wniosku o wyłączenie SSN Pawła Księżaka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZB 60/23 (tj. 23 maja 2024 r.). W tej sytuacji wniosek uznać należało za złożony w terminie.

Na przeszkodzie rozpoznania przedmiotowego wniosku o wyłączenie SSN Marka Siwka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZO 51/24 nie stoi także złożony w niniejszej sprawie wniosek o wyłączenie sędziego sprawozdawcy, albowiem został on rozpoznany w dniu 28 czerwca 2024 r. i postanowieniem Sądu Najwyższego z tego dnia w sprawie o sygn. akt I ZO 95/24 nie został uwzględniony. Należy przy tym wskazać, iż zgodnie z unormowaniem z art. 42 § 3 zdanie drugie k.p.k., w przypadku wyłączenia sędziego czynności dokonane z jego udziałem stają się bezskuteczne, co w realach niniejszej sprawy oznacza, iż w razie uwzględnienia wniosku o wyłączenie SSN Marka Siwka od udziału w rozpoznaniu sprawy o sygn. akt I ZO 51/24, wniosek o wyłączenie SSN Pawła Księżaka od udziału w rozpoznaniu sprawy I ZB 60/23, byłby ponownie rozpoznany przez Sąd Najwyższy w innym składzie.

Wyłączenie sędziego może nastąpić gdy: 1) zachodzą okoliczności skutkujące wyłączeniem sędziego z mocy prawa (*iudex inhabilis*), lub 2) gdy wniosek o wyłączenie złoży strona wskazując na zaistnienie okoliczności o których mowa w art. 41 § 1 k.p.k., albo 3) gdy żądanie wyłączenia (wniosek o wyłączenie) go od udziału w sprawie zgłosi sędzia, a także 4) w wyniku wszczętego z urzędu postępowania o wyłączenie w sytuacji gdy nie dojdzie do „samowylączenia” się sędziego

Na wstępie należy odnosząc się do argumentacji zawartej w uzasadnieniu wniosku, przypomnieć, że zakres związania konkretnym orzeczeniem ETPCz określa sama Konwencja w art. 46 ust. 1. Jak zauważa się w doktrynie, zakres obowiązku wykonania wyroku ETPCz jest wyznaczony granicami podmiotowymi i przedmiotowymi sprawy rozstrzyganej przez ETPCz. Orzeczenia ETPCz nie mają mocy powszechnie obowiązującej, obejmują jedynie strony postępowania tj. stronę skarżącą i państwo-stronę, a tylko wyroki pilotażowe, o których mowa w art. 61 Regulaminu ETPCz, ze swej istoty mają zasięg wykraczający poza sprawę główną (por. m.in. P. Grzegorzczak, Skutki wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w krajowym porządku prawnym, Przegląd Sądowy 2006, nr 6, s. 17, M. Wąsek-Wiaderek, O dopuszczalności wznowienia postępowania karnego z powodu orzeczenia europejskiego trybunału praw człowieka stwierdzającego naruszenie praw człowieka w podobnej sprawie, Białostockie Studia Prawnicze, 2014, z. 15, s. 119). Związanie natomiast sądów wykładnią Konwencji, zawartą w orzecznictwie ETPCz, nie oznacza przyznania kompetencji i jednocześnie odpowiedzialności za likwidowanie kolizji norm ustawowych i konwencyjnych sędziom, to bowiem przede wszystkim do ustawodawcy należy dbanie o zgodność przepisów ustawowych z Konwencją (por. M. Wąsek-Wiaderek, O dopuszczalności wznowienia postępowania karnego z powodu orzeczenia europejskiego trybunału praw człowieka stwierdzającego naruszenie praw człowieka w podobnej sprawie, Białostockie Studia Prawnicze, 2014, z. 15, s. 118).

W realiach sprawy nie zachodzi powód ujęty w art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k., gdyż rozstrzygnięcie w sprawie o sygn. akt I ZO 51/24, nie dotyczy bezpośrednio SSN Marka Siwka. Po drugie, zaprezentowana we wniosku argumentacja nie wskazuje na okoliczności tego rodzaju, które mogłyby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności SSN Marka Siwka, tym samym nie spełnia wymogu wskazanego w art. 41 § 1 k.p.k.

Podkreślić należy, iż owa uzasadniona wątpliwość, nie może stanowić jedynie subiektywnego przekonania określonej osoby, lecz winna być konkretna, realna, obiektywna i poddająca się zewnętrznej weryfikacji (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2012 r., sygn. akt III KK 214/11, OSNKW 2012, z. 4, poz. 4). Wymóg bezstronności sędziego należy rozumieć zarówno w

aspekcie „braku przejawów subiektywnej stronniczości sędziego lub jego osobistych uprzedzeń”, jak i „konieczności obiektywnej bezstronności sądu, który winien dawać wystarczające gwarancje, by wykluczyć wszelkie uprawnione wątpliwości w tej mierze” (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2018 r., sygn. akt III KK 244/17, LEX nr 2433068). Za podstawę do wyłączenia sędziego uznaje się przy tym każdą uprawdopodobnioną okoliczność mogącą wywołać tę wątpliwość, tj. zarówno wynikającą ze sfery życia prywatnego, czy ze sfery urzędowej, jak również trwałe powiązania sędziego ze stroną albo jej pełnomocnikiem typu przyjaźń, wrogość, zbieżność lub rozbieżność interesów, przy czym „sporadyczne kontakty na linii stricte zawodowej nie powodują konieczności wyłączenia sędziego” (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2015 r., sygn. akt III KK 351/14, LEX nr 1665591).

Powyższe oznacza, że okoliczności uzasadniające wyłączenie sędziego od udziału w rozpoznaniu sprawy muszą istnieć obiektywnie i muszą być poważne, a rodzące się na ich tle wątpliwości co do bezstronności muszą być uzasadnione, czyli poparte racjonalnymi, sprawdzonymi i dowiedzionymi argumentami. Należy też przyjąć, że sędzia ulega wyłączeniu, również w sytuacji, gdy orzekanie przez niego w danej sprawie mogłoby prowadzić do naruszenia standardu z art. 6 ust. 1 Konwencji i uznania, że taki skład orzekający w ogóle nie stanowi niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 marca 2023 r., sygn. akt III KK 338/22, LEX nr 3563300). Taka sytuacja w realiach niniejszej sprawy jednak nie zachodzi, a okoliczności podane przez adwokata P. M., nie zostały w żaden sposób uprawdopodobnione, gdyż ograniczają się jedynie do generalnego stwierdzenia, że sędziowie powołani przez Prezydenta RP, po zaopiniowaniu przez Krajową Radę Sądownictwa w składzie ukształtowanym ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa i niektórych innych ustaw, nie spełniają wymogów niezależności i bezstronności. Adwokat P. M. - obrońca P. J. – sędziego Sądu Rejonowego w O., nie przytoczył natomiast żadnych konkretnych okoliczności odnoszących się do SSN Marka Siwka, których ewentualne wystąpienie, w niepowtarzalnych realiach niniejszej sprawy (czyli sprawy o wyłączenie sędziego od udziału w rozpoznaniu sprawy o wyłączenie sędziego) pozwalałoby przyjąć,

istnienie uzasadnionych wątpliwości co do jego bezstronności w tej konkretnej sprawie (o sygn. akt I ZO 51/240). Należy przy tym przypomnieć, że przez wiele lat dominował w orzecznictwie Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego pogląd, iż wyłączenie sędziego dopuszczalne jest w „głównym nurcie” postępowania, i tylko w takim przypadku strona tego postępowania ma prawo złożyć wniosek o wyłączenie sędziego z powodu zaistnienia okoliczności o jakich mowa w art. 41 § 1 k.p.k. (por. np. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 czerwca 2010 r., sygn. akt SK 38/09, OTK-A 2010, nr 5, poz. 46, czy postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 23 listopada 2004 r., sygn. akt V KK 195/04, z dnia 1 października 2009 r., sygn. akt II KK 52/09, z dnia 5 grudnia 2013 r., sygn. akt V KK 156/13). Nie jest zaś głównym nurtem postępowania w sprawie II ZSG 4/22, rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego od udziału w rozpoznaniu sprawy o wyłączenie sędziego od udziału w rozpoznaniu wniosku o stwierdzenie braku spełnienia wymogów niezawisłości i bezstronności przez sędziego Sądu Najwyższego, który został wyznaczony do rozpoznania sprawy dotyczącej wniosku o wznowienie postępowania (sprawa oznaczona sygnatura II ZSG 4/22).

Na marginesie już tylko należy odnieść się do zarzutu, którego podstawy prawnej wnioskodawca upatruje w treści art. 40 § 1 pkt 1 k.p.k., stanowiącego, że sędzia jest wyłączony z mocy prawa od udziału w sprawie, jeżeli sprawa dotyczy tego samego sędziego bezpośrednio. Uzasadnienie tego zarzutu sprowadza się do stwierdzenia, że SSN Marek Siwek, jak i SSN Paweł Księżak (który został wyznaczony do składu rozpatrującego sprawę o sygn. akt I ZB 60/23 dotyczącą wniosku o stwierdzenie braku spełnienia wymogów niezawisłości i bezstronności przez SSN Tomasza Demendeckiego), zostali powołani do pełnienia urzędu sędziego w tożsamej procedurze, przy udziale Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie przepisów ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa i niektórych innych ustaw, a zatem dokonując rozstrzygnięcia w sprawie o sygn. akt I ZO 51/24 SSN Marek Siwek oceniałby okoliczności dotyczące własnego powołania. Należy wskazać, że ocena kwestii związanych ze spełnianiem przez sędziego Sadu Najwyższego wymogów niezawisłości i bezstronności z uwzględnieniem okoliczności towarzyszących jego powołaniu może być badana wyłącznie w trybie art. 29 § 5 - 25 ustawy z dnia

8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym. Niezależnie od powyższego, wymaga dostrzeżenia, że sytuacja poszczególnych sędziów rozumiana jako konkretne okoliczności towarzyszące procesowi nominacji oraz wpływ tych okoliczności na niezawisłość sędziego w danej sprawie - jest różna, zatem sam fakt otrzymania nominacji sędziowskiej na skutek wniosku Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie przepisów ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa i niektórych innych ustaw, nie powoduje orzekania w takiej samej jak własna sytuacji faktycznej i prawnej. Przykładowo przecież zgodnie z ukształtowanym orzecznictwem za orzekanie we własnej sprawie nie jest uznawane rozpatrywanie tzw. sprawy frankowej przez sędziego posiadającego kredyt we frankach szwajcarskich, czy też rozstrzyganie przez sędziów sądów powszechnych spraw dotyczących wynagrodzeń sędziów, które przecież dotyczą wszystkich sędziów.

Kierując się przedstawionymi motywami Sąd Najwyższy rozstrzygnął jak na wstępie.

[M. T.]

[ms]